SRDCE U LEDU

Jak vypadá život na polární stanici?

AUTORKA **ALEX BERNARDOVÁ – ŠUMĚNKA**

FOTO **ARCHIV AUTORKY**

Během svého života, a především studií na vysoké škole, jsem se setkala se spoustou zajímavých lidí a navštívila místa, kam se člověk zcela běžně nedostane. Mezi ta nejzajímavější a nejatraktivnější rozhodně patří Arktida. Neexistuje žádný recept, jak k cestě do těchto končin zničehožnic přijít. Prostě je nutné být ve správný čas na správném místě. Jako se to stalo mně.

A ještě něco je potřeba. Nebát se. Věřit si.

Já jsem si věřila. Když poprvé přišla nabídka, zda chci jet, neváhala jsem a řekla „ANO". Byla bych hloupá, kdybych odpověděla jinak. Taková příležitost! V té době jsem rozhodně netušila, jak moc mne tato nabídka poznamená. Po první vlně nadšení a euforie jsem začala uvažovat realisticky. Přišly první obavy. Mám co nabídnout? Zvládnu to? Co krizové situace, umím je řešit? Nezpůsobím sama nějakou?

Odpovědi však byly jasné. Nemám se čeho bát. Jsem skautka. Vzpomněla jsem si na všechna ta dobrodružství, která jsem zažila s kamarády, a došla k závěru, že nic nemůže být horší než banda divokých rover… pardon, …světlušek. A tak jsem se v červenci 2009 sbalila a poprvé odjela na Špicberky, na souostroví ležící přesně na půli cesty mezi severem Norska a severním pólem. Tehdy jsem ještě netušila, že se tam po roce vrátím. A po dalším roce také… Letošní léto jsem si batoh na expedici balila už po sedmé.

ČESKÁ ARKTICKÁ VÝZKUMNÁ STANICE

To, co se dnes děje v Arktidě či Antarktidě, ovlivňuje dění na zbytku zeměkoule. Ať přímo, či jen v důsledcích. Co nejvíc pálí polární oblasti? Arktické slunce, které tu od poloviny dubna do srpna nezapadá, není samo o sobě problém. V současné době je v souvislosti s těmito končinami nejvíce slyšet o globálním oteplovaní – zvyšování teplot, ubývání ledu, přibývání CO_2. Katastrofické scénáře by nás sice měly varovat, ale je třeba je brát s rezervou. Sesbíraná data se dají, bohužel, snadno použít, aby ukazovala, že ledovce ubývají, i pravý opak. Stačí vybrat vhodný časový interval, popřípadě správnou veličinu, která situaci ukazuje tak, jak chcete. Ledovec viditelně ubývá do délky, ale co když jeho objem je stále stejný, či naopak větší? Je těžké vědět, čemu věřit.

Polární výzkum v současnosti patří mezi atraktivní směry, které si vyspělé státy vydržují. I Česká republika se snaží udržet krok

s vědeckou elitou. A nejde jen o prestiž vědeckou, ale též politickou. V roce 2006 byla otevřena stanice Johanna Gregora Mendela v Antarktidě, kterou provozuje Masarykova univerzita v Brně. Letos v červnu jsme oficiálně otevřeli i Českou vědeckou stanici v Arktidě, na souostroví Špicberky. Stanici, která stála několik let složitého vyjednávání a budování, provozuje Jihočeská univerzita. Oba póly se tím pomyslně spojily. Česká republika se tím zařadila mezi několik států, které mají své základny na obou pólech země.

POLÁRNÍ SKAUTSKÝ TÁBOR

Severní strana polokoule se mi stala nejen prací, ale i srdeční záležitostí. A se srdcem skautky, posedlé organizovat nejen sebe, ale i ostatní, mám na starosti, společně s dalším kolegou, zajištění celé expedice. Od sestavení harmonogramu, kdo kdy na stanici bude přes zamluvení letenek po nákup jídla, balení či poslání karga (tedy zásob jídla, materiálu a vybavení na celou sezónu). Na místě pak koordinujeme program tak, aby každý vědec měl možnost jít na „své“ lokality a zároveň tím nebránil nikomu dalšímu ve výzkumu. Některé nezbytné vybavení, především bezpečnostní prvky, jako jsou zbraně a vysílačky, satelitní telefony anebo čluny, máme totiž v omezeném množství, a tak je každý den o hledání kompromisů.

„Je to vlastně takový tábor…“ odpovídáme nejčastěji, když se nás někdo zeptá, jak to na té naší stanici chodí. A nelžeme. Život na terénní stanici tak opravdu vypadá. Pro běžný provoz funguje stanice jen v létě. Tedy v arktickém létě, kdy se teplota pohybuje průměrně okolo 7° C. Na začátku sezóny vyvěsíme vlajku, která symbolizuje naši přítomnost. Není zde signál, a proto je používání mobilního telefonu vzácností. Spíme ve spacáku, chodíme na dřevo a topíme v kamnech. Každé ráno se sejdeme a plánujeme den. Na každý den je určená služba, která má na starosti zajištění snídaně, večeře a mytí nádobí. Strava je jednoduchá - paštiky, těstoviny, sušené bramborová kaše a masové konzervy, proložené spoustou sušenek a čokolád. Oproti skautským táborům nenosíme skautský kroj. Nicméně za kroj nebo lépe oddílové tričko budiž považováno outdoorové oblečení od sponzora či membránová bunda, popřípadě záchranný oblek, který je nutný při plavbě ve člunu po moři.

Většina účastníků expedice přijíždí na stanici na dobu od čtrnácti dnů do jednoho měsíce. Je to ideální délka na to, aby člověk nasbíral materiál, který pro svou práci potřebuje. Já jako člen týmu zajišťující chod stanice jako celek zůstávám celou sezónu (tedy dva až tři měsíce). Úkolem našeho týmu je zajistit, aby vše fungovalo. Současně pomáháme ostatním s jejich prací – například obhospodařovat meteorologické stanice, sbírat data z dlouhodobých měření či sledovat dlouhodobé vlastnosti ledovců, potoků a jezer. To, mimo jiné, obnáší měření průtoků vody v potocích, které z ledovce tečou, a výšky sněhu na ledovcích. Kromě této vědecké práce je naší starostí také hlídat zásoby a doplňovat toaletní papír v kadibudce. A samozřejmě se věnujeme vlastnímu výzkumu. Já především vegetaci a jejímu vývoji – odebírám půdní a jezerní sedimenty, ze kterých zjišťuji, jaké ekologické podmínky zde panovaly před stovkami až tisíci lety.

NEPŘEKVAPIVÉ ZJIŠTĚNÍ

Co se tedy za ta léta výzkumů podařilo vědcům zjistit? Ať je to jakkoliv omleté téma, největší problémem je člověk. V dnešní době, kdy se snažíme uchránit věci tak, jak původně vypadaly, narážíme na lidské stopy. Jedná se o různé znečištění, lidské stavby a změny v krajině. Třeba na Špicberkách jde o těžbu surovin, konkrétně černého uhlí.

Velmi nebezpečný je přenos rostlin nebo živočichů z jedné oblasti do druhé. Při zavlečení může dojít k zdecimování původní populace. V Česku jsou známé problémy s bolševníkem velkolepým. Jiným příkladem jsou králíci v Austrálii. Na Špicberkách jsou kvůli lidské činnosti zavlečeni hraboši. Ti na kontinentě přenášejí parazita, jehož hostitelem jsou šelmy. Nicméně je schopen infikovat i člověka a způsobit mu tím vážné problémy. Díky hrabošům se parazit dostal i na Špicberky a teď tu infikuje nejen polární lišky, ale ohrožuje také člověka.

I přesto jsou Špicberky, nezávislé území pod správou Norska, na člověku do jisté míry závislé, neboť jejich obyvatelé jsou živi především z turismu. Norsky se souostroví nazývá Svalbard a Špicberky (= Spitzbergen) je označení pro největší ostrov, na kterém leží správní město Longyearbyen. Vypadá jako každé jiné a nabízí výchozí bod pro cesty do okolí.

KRÁL ARKTIDY

Ostrovy klimaticky spadají do oblasti tzv. „vysoké Arktidy“, tedy oblasti polární pouště. Nerostou tu žádné stromy a srážky jsou nízké. Krajina tu vypadá jako v Alpách, kdybyste vyřízli pásmo ▶

FOTO TOMÁŠ HÁJEK

stromů. Jsou tu strmé gradienty – od bohaté tundry po skalnaté kopce pokryté sněhem a ledem bez kousku vegetace. V létě je tundra krásná a barevná, plná kvetoucích rostlin. Není to jen oblast pokrytá ledem a kamením, jak by si mnozí mohli myslet.

Vysoká Arktida, krom drsného klimatu a nezapomenutelného kouzla, má ještě jednu vlastnost. Lední medvědy. O těchto šelmách se říká, že jsou jediným predátorem, který aktivně loví lidi jako svou kořist. A jsou i páni Špicberků. Páni s velkým „P“, kterým všechno podléhá a vše jim patří. Je jejich tu stejný počet jako lidských obyvatel – tři tisíce. Je nutné mít se před nimi na pozoru a ještě více je potřeba je respektovat. U sebe musíte mít neustále zbraň. Nejen když jdete na výlet, ale i když jdete na toaletu nebo jen ven do stanu doplnit zásoby. Nikdy jsem si nemyslela, že se svými nemožnými výsledky při střelbě ze vzduchovky na táborech jednou stanu správcem zbraní celé expedice. Lední medvědi jsou bohužel nevyzpytatelní a mohou se objevit kdekoliv a kdykoliv. Strávit sezonu na Špicberkách s sebou nese každodenní paranoiu, že medvěd je za jakýmkoliv rohem.

Lední medvěd je nevyzpytatelný – první věta, kterou vám řeknou na bezpečnostním školení. Je nutné předvídat a být neustále na pozoru. V případě setkání se ho musíte pokusit vystrašit světlicemi, případně střelbou ostrými náboji do vzduchu. A když jste bezprostředně ohroženi, musíte po něm vystřelit. Může být extrémně nebezpečný, před několika lety mu naši kolegové utekli jen tak tak, když na ně zaútočil.

Stejně tak ale dokáží být rozkošní a vtipní. Letos se medvěd rozhodl usadit se hned vedle naší chaty a ujídat nám sušenky. Jednou se mu dokonce podařilo ukrást kyblíček s nugetou. Ačkoliv byl roztomilost sama a ležel tam schoulený do klubíčka jako pejsek, nebylo to příjemné. Nemůžete tušit, kdy se rozhodne, že převezme iniciativu. A my bychom museli ustoupit, on je zde doma. Byli jsme rádi, když po několika dnech odešel.

PROJEKT
Cesta na sever

Oblast: Rover má tělo
Náročnost: vysoká
Věk: Starší R&R (19–25 let)
Typ R&R: Zkušený R&R

Uspořádejte s kmenem expedici na Špicberky. Letenky se dají se sehnat i pod 10 000 korun. Nákladnější jsou služby na místě – doprava, ubytování, jídlo. Kvůli medvědům je nutné mít zbraň. Po předchozí domluvě se dá na místě zapůjčit, i pokud nevlastníte zbrojní průkaz. Potřebujete také signální pistoli na zastrašování. Vhodné je mít i satelitní telefon, protože většina ostrova není pokryta signálem. Ostatní vybavení se neliší od jakékoli jiné expedice. Před cestou je nezbytné si vše naplánovat, popřípadě se s někým poradit (třeba mi napište na *sumenka@gmail.com*).

svalbard.cz – praktické rady o svalbardském prostředí v češtině
www.sysselmannen.no/en/ – oficiální stránky Svalbardu